

АНДЖЕЙ СТОФ КОГАТО УМИРА ЗВЕЗДА

Превод от полски: Мария Раева, 1975

chitanka.info

Когато Кристофър излезе от асансьора, Вивиен усмихната го чакаше пред отворената врата на апартамента. Но дори този съвсем неочакван жест на жена му не разведри посърналото му лице. Целуна я разсеяно, без да я погледне, явно подтиснат от нещо необикновено, щом беше загубил настроението си, което не го напускаше и в най-тежки моменти.

— Крис... — това беше по-скоро желание да го накара да заговори, отколкото конкретен въпрос. Тонът на отговора му свидетелствуваше, че подема разговора само от любезност.

— Какво мила?

Едва по време на обедата започна да разказва.

— А тя угасна...

И веднага добави с извиняващ се тон:

— Зная, че е глупаво да се вълнувам толкова от явление, абсолютно независещо от нас, далечно по разстояние и време.

Вивиен го гледаше спокойно, на пръв поглед без никакъв интерес, но спокойствието ѝ му действуваше като подтик да говори. Кристофър продължи.

— Много пъти вече съм ти споменавал за това. Тази звезда заинтересува астрономите преди години с необикновено бързите си за космическите мащаби интересни изменения. При разработването на математическия ѝ модел се констатира, че в сравнително близко бъдеще тя ще премине през цикъл от промени, които ще пренастроят производството на енергия към друг тип термоядрени реакции. Същевременно обаче това не се придружаваше от считаните за типични белези при подобни ситуации. За науката това беше направо необикновен случай. С този проблем освен нашата обсерватория се занимаваха още десетки, пръснати по целия свят. Никой обаче не допускаше, че звездата може просто да угасне. Внезапно, като духната свещ. Не го предвиждаше никоя от многобройните предложени напоследък хипотези.

Вивиен внимателно помести към него чинията с второто. Преглътна няколко хапки.

— Онова, което се случи, беше не само интересно астрономическо явление, но и психически импулс за онези, които бяха заети с изследването му. Виж, Космосът, звездите — за повечето хора това е нещо вечно, трайно, безкрайно. Спомни си за колко поети

звездите са били неми свидетели на полетите и паденията на човека, на неговите безумства и победи, безразлични към житейските съдби някъде си там в периферията на една от галактиките. Някога тази тема така те вълнуваше, че мислеше дори за поетична антология за звездите. Цефеидите, новите и свръхновите звезди, избухващите галактики, квазарите — за нас са само необикновено интересни обекти за изследване, а неочакваното изгасване на една звезда, може би поради своята прилика със смъртта, не ни е безразлично, буди емоции. Снощи още наблюдавахме звездата, а днес не можахме да я открием на небето. Нито следи от експлозия, нито светец облак от звездна материя, просто нищо, сякаш никога не я е имало. И само най-запалените читатели на вестниците след няколко дни ще намерят на двадесета страница бележка: „Наскоро астрономите наблюдаваха много интересно явление. Противно на хипотезите, направени от най-известните специалисти, в съзвездието Серпантина угасна звезда...“

Кристофър прекъсна монолога си и някак облекчен, след като каза вълнуващата го мисъл, едва сега погледна Вивиен.

— Обичам те. — Нейните изречени шепнешком думи изпълниха неочакваната противна тишина. — Знаеш, че те обичам именно защото си такъв, какъвто си. Не обичам умниците, които разглеждат въпросите на този свят с израза на самодоволство, неуморни в старанието си да затворят в математични формули явления, които най-малко могат да се поддадат на това.

— Вивиен — неочакваният край на разговора го обърка.

— Вивиен... — повтори пак, усмихвайки се и взе ръцете ѝ в своите.

По-късно, както обикновено, прегледаха заедно кореспонденцията, събрана през няколкото дни, докато Кристофър беше в обсерваторията. Потънал в креслото, той отваряше и преглеждаше писмата. Вивиен донесе кафето и седна до него.

Съобщения от издателства, реклама за ново списание, брошури от „Астрономикъл ревю“, писмо от Кубарчик... Следващото писмо имаше явно частен характер. Извади от плика зелено листче.

„Уважаеми господине!

Студентка съм от Филологическия факултет. Темата на дипломната ми работа, над която работя, е: «Научнофантастичното творчество на Кристофър Доуни като философски експеримент».“

По-нататък писмото съдържаше молба за консултация.

Той погледна към Вивиен:

— Какво ще ме посъветваш?

— Естествено, ще изразиш съгласие, и то без да отлагаш.

— Струва ли си наистина да се занимават с онези няколко книжки, които съм писал между другото покрай служебната си работа?

— Щом си решил да пишеш, по този начин си дал съгласие да се занимават с твоето творчество и с... теб.

— Няма ли да ревнуваш? — пошегува се той.

— Представи си, не.

И двамата се засмяха.

Към разговора за звездата се върнаха вечерта.

— Крис, щом толкова силно преживя това събитие, напиши разказ, използвайки мотива за изгасналата звезда. Като излееш своите преживявания на хартията, ще се освободиш от тях. Какво ни интересува една звезда, та на небето те не са станали по-малко. Важното е, че съществуваме ти и аз и че сме щастливи.

— Ех ти, доморасъл психолог — пошегува се той, обръщайки се към жена си, но Вивиен не долови в гласа му предишното спонтанно веселие. — Какво щях да правя без теб?

— Но за щастие ме има, защото ме срещна...

— Неприличаща на човешко създание, мокра, кална...

— Не можеш ли да го забравиш?

— В глухия път към нашата обсерватория, която беше тръгнала да разглеждаш...

— А ти беше толкова мил, че ме закара с колата си до града, а след няколко дни се отби, за да ми покажеш обсерваторията, както беше обещал. А след три месеца бяхме вече семейство.

След миг мълчание тя смени темата.

— Помисли, каква интересна фабула би могла да се получи от събитие, което толкова те потресе.

Той я погледна замислено.

— Защо сама не напишеш фантастичен разказ, вместо да ми предлагаш идеи и да ми даваш консултации, за да се измъкна от трудните положения, изникнали изпод моето перо в творческото ми увлечение?

— Ще го напишеш много по-добре... — Усмихна му се ласкаво.
— А сега слушай:

На планетата (тук трябва да измислиш някакво име с красиво звучене), обикаляща около Слънцето (тук можеш да дадеш сложно обозначение в цифри и букви, това винаги прави впечатление на читателя), съществува развита цивилизация. Премахнати са всички видове несправедливост, ликвидирани са болестите, на всички е осигурено материално благосъстояние и достъп до науката...

Всъщност ти сам най-добре знаеш как авторите на различните романи от областта на научната фантастика рисуват светлото бъдеще на Земята чрез утопичните образи на други цивилизации.

Този едва ли не идеален социален строй изведнъж е изправен пред опасност, на която не може да се противопостави никаква сила. Астрофизиците се убеждават, че техните досегашни хипотези относно живота на звездите не са взимали предвид едно особено стечение на обстоятелствата, при което звездата вместо да премине към друг тип енергетична реакция и да се включи в друга група, може просто да изгасне.

Това застрашава в най-близко бъдеще тяхното Слънце.

В тази критична обстановка Съветът на планетата решава да организира емиграция в други планетни системи. Техните технически средства дават възможност да се оцени дори от огромни разстояния, въз основа на пълен анализ на електромагнитните излъчвания в голям диапазон, степента на развитие на дадена цивилизация. Вече успели да съберат сведения за всички планети, на които има развит живот, в много съседни галактики. Но резултатите от издирванията не са никак благоприятни. Тяхната цивилизация е най-стара, преминала е през всички етапи на грешките, измъкнала се е щастливо от всички задънени улици, в които многократно са я вкарвали мъдруванията и заблудите на предишните поколения. Тя е достигнала до голямо себепознание, но е все пак самотна и няма на кого да предаде в пряка форма опита, натрупан в течение на хилядолетия — в районите на Вселената, до които могат да стигнат благодарение на своята техника, природата е струпала само техни по-млади братя все още живеещи в етапа, когато липсва уважение към другия, в етапа на организиранието убийства, наречени войни, които се водят, като се използват средства, които им се струват най-мощни, но чиято енергия представлява само

нищожна частица от силите, освобождавани за нуждите на науките и за пускане на трансгалактичните кораби на застрашената цивилизация.

Емиграцията на всички жители на планетата е невъзможна тъй като наблизко няма планетни системи, които в сравнително кратък срок биха могли дори с огромни разходи и с най-бързи темпове да се пригодят за живот. Всички прекрасно го разбират.

Тогава съветът решава да изпрати в планетните системи, в които е известно, че съществуват разумни същества, толкова от най-значителните научни работници, колкото е възможно. Не става дума да се спаси техният живот, а знанията и постиженията на цивилизацията, която представят.

Тази цивилизация има също сведения за контактите с общество на по-ниско стъпало на развитието — това е печален опит, налагащ особено внимание при предаване на собствените открития и постижения. Ето защо задачата на пратениците е незабележимо да навлязат в текущите въпроси на местните цивилизации, без да разкриват своето знание, а още по-малко произхода си. Определен е експериментален период, през който те трябва да се запознаят основно не само с материалните постижения на даденото общество, но и преди всичко с неговото съзнание, отношението му към универсалните въпроси, философията и изкуството, т.е. с областите, които определят най-добре неговата стойност.

От оценката на участниците в мисията зависи решението им да останат и се включат в живота на новата цивилизация, естествено, пак скрито, с цената на отказа от собствения си живот, като се уподобят във външните прояви на живот с жителите на дадената планета. Ако обаче стигнат до извода, че тяхното сътрудничество би могло да служи на опасни цели, могат да се върнат на родната планета.

— А онези, които останат на планетата, обикаляща осъденото Слънце?

— Ще загинат, това ще бъде краят на техния свят.

— Не обичам трагичните истории не защото не ги обичат и читателите, а аз държа да съм популярен, но защото смятам, че не трябва да се умножават съмненията и мъката доброволно, дори и в литературата. Достатъчно е и това, което без наше съгласие ни предлага животът.

— Но нали това е най-благородната реакция, не слепият бунт срещу неизбежното, а грижата да запазиш собствените постижения за другите, и то грижа разумна, стремяща се да предвиди всички възможни последици от намесата в нечия съдба. Това е истинска зрелост на цивилизацията, а не представяната в книгите, пълни с наивни описания, как се ръководят съдбите на звездите иззад бюрото, как се завладяват други планети, напомнящи с най-големи подробности военните походи, безцелните рейсове из безкрайните простори на Вселената. Всичко това са мечтите на първобитния човек да завладее предмета, само предмета...

Последните думи тя произнесе с такъв плам, какъвто, доколкото можеше да си спомни Кристофър, нищо не бе предизвиквало досега у нея.

— Смело би могла да напишеш реферат, посветен на философските и моралните аспекти в контактите с други цивилизации. За съжаление обаче аз не мога да вместя всичко това в произведение, тъй като бих го превърнал в трактат, както впрочем се е случвало на много автори преди мен. Трябва да мисля за фабулата, да разкажа една история и само чрез нея да предам, или по-скоро да внуша, всичко това.

— Ще успееш да го направиш! — В гласа ѝ имаше толкова увереност, колкото може да намери една жена, която иска да убеди в нещо любимия.

— А може би ще ми кажеш как пратениците на тази цивилизация са стигнали до другата планета, щом им е останало толкова малко време и как успяват да контактуват помежду си при такива огромни разстояния и при необходимостта да запазят тайната си? — попита той развеселен от нейната упоритост.

Вивиен се замисли. След миг вдигна глава, а очите ѝ блеснаха в здрача.

— За автора на научнофантастични разкази тук няма нищо трудно. Достатъчно е да намериш някое си там поредно измерение, в което космическите кораби могат да се движат ако не с произволна, то във всеки случай с по-голяма от светлинната скорост, и проблемът за пристигането на участниците в мисията на другите планетни системи е решен. А що се отнася до връзката, винаги може да се открие нов вид електромагнитни вълни или дори съвсем нов начин за излъчване.

Знаеш ли — добави бързо, сякаш се страхуваше, че ще я прекъсне, — даже вече имам названието му „НФ“ — „научнофантастично“.

— Вивиен, страх ме е, че този път дори с твоя помощ няма да излезе нищо.

— Защото не ми позволяваш да свърша. Ей сега ще имаш фабулата, която ще направи интересна цялата тази философия.

С поглед, забит в тавана, започна бавно да му разказва.

— На планета, обитавана от цивилизация със значително по-слабо развитие, пристига една от участничките в мисията. Тук трябва да ѝ избереш някакво приятно, звучно име — вметна тя. — Въпреки младостта си и небаналната си красота, на родната планета тя била изтъкнат научен работник, специалист по физика на плазмата. Докарана незабелязано в избран район от планетата, снабдена със синезаторен увеличител, който ѝ послужил да направи необходимите за започване на нормален живот вещи, без да буди нечии подозрения, в това число и документи, които в обществата, едва тръгващи по пътя на развитието, имат ранга на фетиши, се заселва в един от големите градове. Дейността си започва с проучване на литературата по своята специалност, съдържаща в много моменти грешките, присъщи на началното познание в тази област. Да започне следдипломна специализация би било всъщност формалност, както и завършването ѝ, ако не съществуваше необходимостта да крие своите знания. Ученето за нея е период на интензивно събиране на знания, но не от областта на физиката, а от историята на планетата, на която е пристигнала, и на нейните културни придобивки. Когато получила докторат, се радвала на мнението, че е способен, начинаещ научен работник.

Да привлече вниманието на един от видните научни работници в института, в който започнала работа, също не ѝ било много трудно, толкова повече, че попаднала в такъв период от живота му, когато човек, който до този момент не е имал време да се заеме с личните си работи, започва с тревога и тъга да се вглежда в пустотата около себе си. Като жена и сътрудничка получила двойна възможност да ръководи своя мъж.

— Само жени ли са изпращани? — пошегува се Кристофър.

— Естествено не, онази цивилизация също признава равноправието между мъжа и жената — отговори Вивиен в неговия тон, — но сред участниците в мисията имало много жени. На тях им е

по-лесно да избягнат ситуации, които за един мъж биха могли да приключат с компрометиране и проваляне на мисията. Нали не е възможно да се появи отнякъде си никому неизвестен човек и да започне интензивна научна дейност, увенчана с необикновени успехи. Възможен е единствено средният път, представляващ внушаване, подхвърляне, дори случайно, на някои уточнявания. Психолозите на застрашената планета са се подготвяли за цялата операция със същото старание, както космическите служби, чиято задача била да открият подходящата планета и да закарат участниците в мисията на нея.

По-нататък всичко вече ще става по-естествено: децата ще наследят част от индивидуалността на пришълците, техните предразположения и способности. А планетата, на която се е намирал единият от техните родители, ще бъде за тях вече родина.

— Вивиен — въздъхна Кристофър, — толкова усилено се стараеш, никога досега не си ме уговаряла така настойчиво, но наистина нищо няма да излезе. Направил съм план за най-близките седмици. В него за съжаление няма място за фантастиката. Натрупали са се толкова други много важни задачи. Нека оставим тази тема на мира — приключи той помирително.

— Крис, вземи си тогава отпуската, която и без това отдавна не си ползувал, и да отидем за две или три седмици на море. Ще се къпем, ще правим дълги разходки по плажа, а когато ти се иска, вечерта ще пишеш новия си разказ. Този път за звездите, които също трябва да умрат, и за човека, който не иска да се примири с това... — тя понижи гласа си, виждайки го, че заспива.

След известно време, когато се увери, че мъжът ѝ спи, Вивиен стана от леглото, без да пали лампата, наметна пенъора си и като отмести пердето, тихо се промъкна на балкона. Загледа се в заспалия чужд град, прострял светлите линии на улиците си чак до хоризонта, и в развалящите картината тъмни по това време грамади на небостъргачите. След това вдигна глава и впери поглед в небето. Студеният вятър събра облаците. Само тук-таме помежду им проблясваха за миг звездите. Полъхът разпиля косите ѝ. Загърна се погрижливо с пенъора си и опряна на стената, застина неподвижна.

Ако Кристофър беше сега при нея, като астроном лесно би отгатнал, че Вивиен гледа по посока на съзвездие Спирала, но Кристофър спеше.

Публикувано в списание „Наука и техника“, броеве 23-24/1975 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.